

і науки України (27.02.04р., м. Одеса) // Вища школа.-2003.- №6. - С.3-23.

4. ЛюбарО.О., СтельмаховичМ.Г., ФедоренкоД.Т. Історія української школи і педагогіки. – К.: Знання., 2003-449с.
5. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К.: А.П.Н., 2003 – 67с.

Н.А.Овчаренко, О.В.Чеботаренко

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статтє рассматриваются проблемы развития исполнительских умений будущих музыкантов-педагогов. Представлена классификация и определены конкретные исполнительские умения, которые необходимо формировать в высшей школе.

In article problems of development of performing skills of the future musicians - teachers are considered. Classification is submitted and concrete performing skills, which are necessary for forming in the higher school, are determined.

Розвиток та формування виконавських умінь в системі загального та спеціального музичного виховання, є однією з важливих задач процесу навчання студентів музично-педагогічного факультету. На жаль, для вивчення цього процесу зроблено дуже мало з причин сталих поглядів у традиційній психології та педагогіці на формування вмінь. Згідно цих поглядів, здібності під час навчання, ніби, не стільки формуються, скільки лише стають помітними, тобто – проявляються. В дійсності вони не тільки проявляються, але і формуються, розвиваються в ході навчання. Їх розвиток є не тільки передумовою, а й результатом засвоєння системи знань.

Актуальність проблеми розвитку виконавських умінь майбутніх вчителів музики полягає у більш глибокому вихованню музичної культури особистості, що матиме безпосередній вплив на учнів загальноосвітньої школи; розвиток музичної самодіяльності, виховання масового слухача, досягнення загальної музичної грамотності. Ці практичні задачі

вимагають нового рішення проблеми розвитку виконавських умінь, перегляду застарілих поглядів.

Розуміння і виконання музики як мистецтва ідейно-емоційного, глибоко психологічного за своєю сутністю; як мистецтва, у якому емоційне зерно є основою не тільки для сприйняття, а і безпосередньо для вираження та відображення, - такою є наша позиція у визначенні змісту музики.

Проблема формування виконавських умінь цікавила і цікавить багатьох психологів, педагогів, мистецтвознавців і музикантів-виконавців (Т.С.Абрамов, Г.С.Аверін, О.А.Апраксина, Л.А.Баренбойм, П.П.Блонський, Л.С.Виготський, Л.Є.Гаккель, А.Б.Гольденвейзер, А.В.Зданович, В.Л.Клін, О.Г.Менабені, Г.Г.Нейгауз, О.Я.Ростовський, Б.М.Теплов, Г.М.Ципін) тому, що при визначених умовах та педагогічній націленості в процесі формування виконавських умінь активізується творча діяльність особистості, формується світогляд і, звичайно, набувається культура майбутнього вчителя.

Наше дослідження має на меті удосконалення якості підготовки майбутніх вчителів музики, позитивно впливаючи на їх музично-виконавських рівень.

Виконавські вміння є одним з показників загального музичного розвитку вчителя – музиканта, а проблема формування виконавських умінь – одна з головних проблем його виховання.

Формування вмінь, ми розглядаємо, як оволодіння всією складною системою операцій з виявленням та переробкою інформації, що міститься в знаннях із співставленням та співвіднесенням інформації з дією.

Виконавські вміння завжди відносяться до прийомів виконання дій, а не до мети та умов. Автоматизація дій звільняє свідомість від контролю над самим здійсненням моторних, сенсорних, інтелектуальних, творчих операцій, з яких складається дія. В цьому значенні виконання може бути автоматичним. Але в полі свідомості лишається і виходить на перший план мета, заради якої виконується дія, та умови, в яких вона відбувається, а також її результати. З цієї точки зору виконання стає більш осмисленим.

В залежності від того, які сторони дії частіше автоматизуються, можна класифікувати різні блоки умінь.

Сенсорні уміння, їх приклади:

- контроль за виконанням на слух;
- визначення відтінків;
- визначення на слух типу голосу, музичного інструменту.

Коли автоматизовані м'язові дії, ми можемо говорити про *рухові (або моторні) вміння*:

- гра на фортепіано, не дивлячись на клавіатуру;
- визначена міміка при співі, або піаністичний жест для втілення художнього образу.

При поєднанні обох видів дій, під контролем зору (чи слуху), мова йде, також, про сенсорні вміння, серед них можна назвати такі, як:

- спів;
- гра;
- написання нот.

Стосовно до розумової діяльності, можна визначити *інтелектуальні вміння*, які потребують умінь логічно мислити, аналізувати, узагальнювати:

- визначення форми та жанру твору;
- визначення складнощів виконання та шляхів їх втілення.

Вивчаючи процеси формування умінь, ми віддаємо перевагу активним засобам навчання. До них відносяться роздільний поетапний показ і детальний "інструктаж". Експеримент показав, що детальне попереднє ознайомлення студента з визначеними прийомами гри на інструменті, формою необхідних рухів при співі, почуттєвими орієнтирами контролю дій, різко прискорює засвоєння дій і формування відповідних умінь. Автоматизація основних прийомів виконання, контролю і регуляції дії звільняє свідомість. З'являється можливість самому керувати процесом виконання.

Ми визначили, що існує *дві концепції* ефективного навчання і формування умінь. *Перша концепція* потребує опори на орієнтири відчуття (емпіричний шлях). Вправи, згідно цієї концепції, повинні виконуватися через вирішення імпровізаційних змістовних комплексних задач. Їх рішення повинно рухати знання мети. Шлях до неї лежить через спроби,

пошуки, помилки, їх аналіз та виправлення. Таку методику можна назвати *синтетичною*.

Друга концепція спирається на рухові акти. Вправи повинні здійснюватися з вирішенням стандартних, елементарних, формальних задач. Їх вирішення повинно рухати знання результату і отримання нагороди за досягнення. Шлях до цього – становлення елементів вірної дії і поступове їх об'єднання у цілісні дії. Таку методику можна назвати *аналітичною*.

На думку психологів, в основі становлення та розвитку виконавських умінь лежать спроби та відбір. Займаючись у вокальному та фортепіанному класах, студент керується визначеними орієнтирами при виразному виконанні фрази, речення, твору в цілому; контролює разом з викладачем свій результат. Успішне виконання, що відповідає визначеним орієнтирам та засоби регуляції, поступово відбираються та закріплюються; невдалі і невірогідні дії – подавляються та відсиваються. Важливе значення як для психологічного стану на концертній естраді, так і в повсякденній роботі над виконавськими прийомами та складнощами у творах, що виконуються в самостійній роботі має бути відчуття *свободи*, яке стосується не тільки фізичного стану студента, а завдяки йому є можливість відчуття свободи на інших рівнях – психологічному та духовному. Ця проблема досить складна і потребує тривалого часу на досягнення результату, але саме стабільність виконання на естраді, почуття радості від творчої діяльності, бажання досягнути ще більшого успіху – всі ці речі безпосередньо пов'язані з відчуттям свободи.

На ранніх етапах навчання ми ставимо за мету сформувати у майбутніх вчителів музики прості виконавські вміння, такі як:

- знайти виразні засоби для передачі тієї чи іншої думки, емоційної сфери твору, не порушуючи законів звуковедення;
- точно та якісне виконання вокального та фортепіанного твору на концерті, “не втрачаючи” того, що робили в класі;
- контролювати свій психофізичний стан під час виступу та інше.

Перед студентами старших курсів стоять більш складні виконавські задачі. Вони повинні володіти такими виконавськими вміннями, як:

- охопити форму твору в цілому, зберігаючи деталі;
- передати внутрішній зміст твору, що виконується, відповідно до жанру та стилю композитора, особливостей епохи;
- внести нове, творче під час виконання (елементи імпровізаційності в інтерпретацію);
- повне артистичне перевтілення, як того потребує зміст твору;
- створити атмосферу діалогу з одного боку, з композитором та його епохою; з другої - зі слухачем під час концертного виконання.

Важливим моментом у формуванні виконавських умінь студентів є розвиток їх пізнавального інтересу до виконавської діяльності. Так, за словами В. Нікуліної, “специфика обучения в вузах заключается в том, что она всегда связана для студентов с их будущей профессией, с их бытом, и приобщение к музыкальному искусству должно явиться средством развития у них интереса к различным видам и жанрам музыки, положительно сказаться на организации ими своего свободного времени” [2,193]. Підвищенням рівня пізнавального інтересу до виконавської діяльності на заняттях з вокального та фортепіанного класів можливе за умов:

- повного відображення у світогляді студентів досягнень теорії, методики формування виконавських умінь;
- закріплення позитивного відношення до знань, вмінь, процесу навчання у вокальному та фортепіанному класах;
- робота над оволодінням виконавських навичок в індивідуальних класах повинна проходити з врахуванням їх індивідуальних психолого-фізіологічних особливостей та природних можливостей.

Таким чином, формування виконавських умінь – багатопланова та широкоаспектна психолого-педагогічна проблема. Вирішення цієї проблеми є життєво необхідною як для формування особистості майбутнього вчителя, так і для розвитку всього суспільства. Тому формування та розвиток

виконавських умінь майбутніх вчителів музики, як невід'ємна частина музичної духовної культури, є однією з головних задач навчально-виховного процесу сучасної вищої школи.

Література

1. Апраксина О. А. Современные требования к учителю-музыканту и задачи музыкально-педагогического факультета / Музыка в школе. – №4. – М.: Просвещение, 1993. – 240 с.
2. Бутенко Л.М. Музично-психологічна інтонація як дієвий чинник створення оперно-хорового образу //Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник. Вип.2. Одеса.: “Астропринт”.-2001. С. 275-285.
3. Никулина В.В. Новые формы музыкально-эстетического воспитания студентов в вузе //Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник. Вип.4, книга 2. Одеса.: “Друк” – 2004. – С. 188-197.